

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

rapport

ARKEOLOGISK SERIE 1973:7

Undersøkelse av skjellettgrav etc. på
Skei, Dønna, Nordland
ved Birgitta Jonsson



"Det Kgl.Norske Videnskabers Selskab, Museet. Rapport. Arkeologisk Serie" vil inneholde stoff fra det faglige og geografiske ansvarsområde som Antikvarisk avdeling, DKNVS, Museet representerer.

Serien vil bringe primærstoff som en av ulike hensyn finner ønskelig å gjøre kjent. Oftest vil det dreie seg om foreløpige rapporter, og materiale kan senere bli bearbeidet for videre publisering. Oppdragsrapporter vil utgjøre en stor del av serien.

Serien trykkes i A4-format på offset, med gult omslag. Minimum opplag er 50.

Rapport-serien er ikke periodisk, og antall nummer pr.år vil variere. Serien startet i 1973. Det fins parallelt en "Botanisk serie" og en "Zoologisk serie".

For serien vil en følge disse retningslinjer:
Som regel blir norsk språk brukt, også i referat og sammendrag. Medarbeidere fra andre land kan bruke sitt morsmål, og om nødvendig med norsk referat.

For manuskriptet, illustrasjoner, referanser o.l. følges vanlige retningslinjer (jfr.Høeg,O.A. 1971. Vitenskapelig forfatterskap. Universitetsforlaget,Oslo; Jfr. også retningslinjer for K.norske Vidensk. Selsk.Mus.Miscellanea). Innholdet blir vanligvis sammenfattet i et innledende abstract eller et fyldigere avsluttende sammendrag.

Utgiver:

Universitetet i Trondheim
Det Kgl.Norske Videnskabers Selskab,Museet,
Antikvarisk avdeling.
7000 Trondheim.

DET KGL.NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

RAPPORT ARKEOLOGISK SERIE: 1973 : 7

DKNVS, MUSEET

OPPDRAGSVIRKSOMHETEN, FORNMINNEAVDELINGEN:

BIRGITTA JONSSON WIK:

UNDERSØKELSE AV SKJELETTGRAVER UNDER FLAT MARK
PÅ SKEI, DØNNA, NORDLAND

K.norske Vidensk.Selsk.Mus. Rapp.1973 -7.

Jonsson Wik, B.: Skei, Dønna.

N-7000 Trondheim januar 1974 50 ekspl. ISBN 82-7126-023-5

SKEI GNR. 1, BNR. 3, DØNNES S., NESNA P., DØNNA K., NORDLAND.

EIER: GUDOLF SCHEI, 8820 SOLFJELLSJØEN.

UNDERSÖKNING AV EN HÄLLKISTA.

Innb.v/Birgitta Jonsson, juli/aug.1973.

Undersökningen ombesörjdes av DKNVS, Museet i Trondheim. Den kom till stånd pga att gårdsägaren, Gudolf Schei, skulle plöja området i fråga våren 1974.

Till undersökningen har använts 54 arbetstimmar. Den undersökta ytan var ca 11 m². Arbetet utfördes parallellt med undersökningen av en skelettgrav på samma gård från den 25.7.73 t.o.m den 4.8.73 av undertecknad samt Knut Wik, Trondheim.

Vid undersökningen har använts ett fristående koordinatsystem, angivet i förhållande till fast punkt i terrängen utmärkt på plan i skala 1:20. Höjdvärdena är beräknade från samma punkt, vilken är kallad ± 0 m.

En plan och en profil har ritats båda i skala 1:20.

Hällkistan var belägen i dalen mellan Olberget och Skeisfjellet ca 300 m SV om gårdshusen. Dalen löper i riktning NO-SV och går under namnet "Steingården". Hällkistan låg i betesmark på gränsen till odlad mark. I betesmarken, som sträckte sej från hällkistan till gårdshusen, var ca 11 gravhögar. Hällkistan befann sej i södra delen av betesmarken, ca 1,75 m NV om närmaste gravhög, vilken låg strax NV om vägen Nordvik - Glein. Gravfältet på Skei är delvis kartlagt och beskrivet av H.E. Lund 1959 (se Top.ark.)

Tvärsöver dalen och tvärsöver hällkistan har det tidigare gått en gammal stenmur, som gårdsägaren Gudolf Schei tog bort vid plöjning 1953. Vid arbetet påträffade han ca 0,7 m höga stenhällar satta på kant i en rektangel motsvarande en manslängd.

Anläggningen var riktad parallellt med dalen, dvs NO-SV. Schei lirkade upp stenarna pga plöjningsarbetet, men rörde ingenting i övrigt. Rester av stenmuren kan ses vid foten av Skeisfjellet resp. Olberget. Det var således anläggningen, som Schei träffat

på vid plöjningsarbetet, som undersökningen gällde. Området förevisades konservator F.Gaustad den 3.7.1973. (Se rapport Top.ark.)

Före undersökningen syntes inga spår i markytan efter hällkistan. Det var plan, gräsbevuxen betesmark. Efter avtorvning och ca 0,1 m nedgrävning i mylla framkom toppen av en kantställd stenhäll samt en stensamling av ca 0,2 - 0,35 m stora stenar inom ett område med diam ca 1 m. I mylla ovanpå stenar, inte så långt under torven, påträffades ett fåtal bitar obrända ben (F1 och F2). Hällkistan framkom omedelbart SV om dessa stenar med början i den ovan omtalade stenhällen.

Hällkistan utgjordes av 10-12 st. ca 0,1 - 0,4 m breda och ca 0,15 - 0,4 m höga stenhällar satta på kant rektangulärt runt ett inre rum. Kistan hade ett "golv" av flata stenhällar i 2 lager. Dessa hällar var ca 0,1 - 0,6 m stora. "Rummet" innanför de kantställda hällarna var 0,55 x 1,5 m stort, medan de yttre måtten var 0,7 x 1,6 m. Hällkistan var riktad parallellt med dalen, dvs i NO-SV. En del av de kantställda hällarna var mycket förvittrade och en del hade möjligen brott så att den övre delen var borta. Den SV delen av kistan var sämst bevarad. Änden var här helt öppen, så kistans ursprungliga längd kunde inte konstateras. Utterst på V långsidan på den SV änden var det ett märke i kalksand av mylla efter en ca 0,4 m lång och ca 0,08 m bred stenhäll. Myllan gick ned 0,2 m i kalksand. Den sammanlagda yttre längden på kistan blir då, med avtrycket inräknat ca 2 m.

Direkt ovanpå "golvet" i kistan påträffades en bronsten (F3) och ca 7 järnfragment (F4) samt något kol (F5). I "golvet" ca 6 m under F4 påträffades mellan stenar i mylla ett järnfragment (F6), ca 4,5 m långt och med rundat tvärsnitt, ca 0,5 cm diam.

Hällkistan var nedsänkt ca 0,4 m i kalksand, som utgjorde den sterila marken.

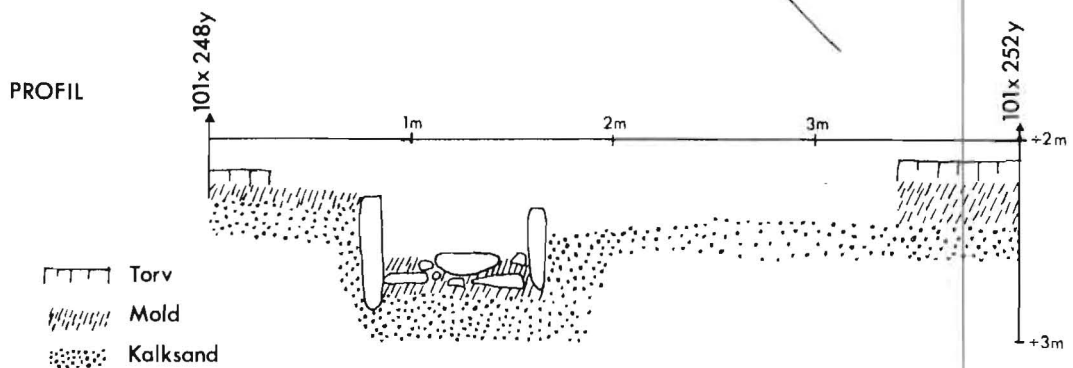
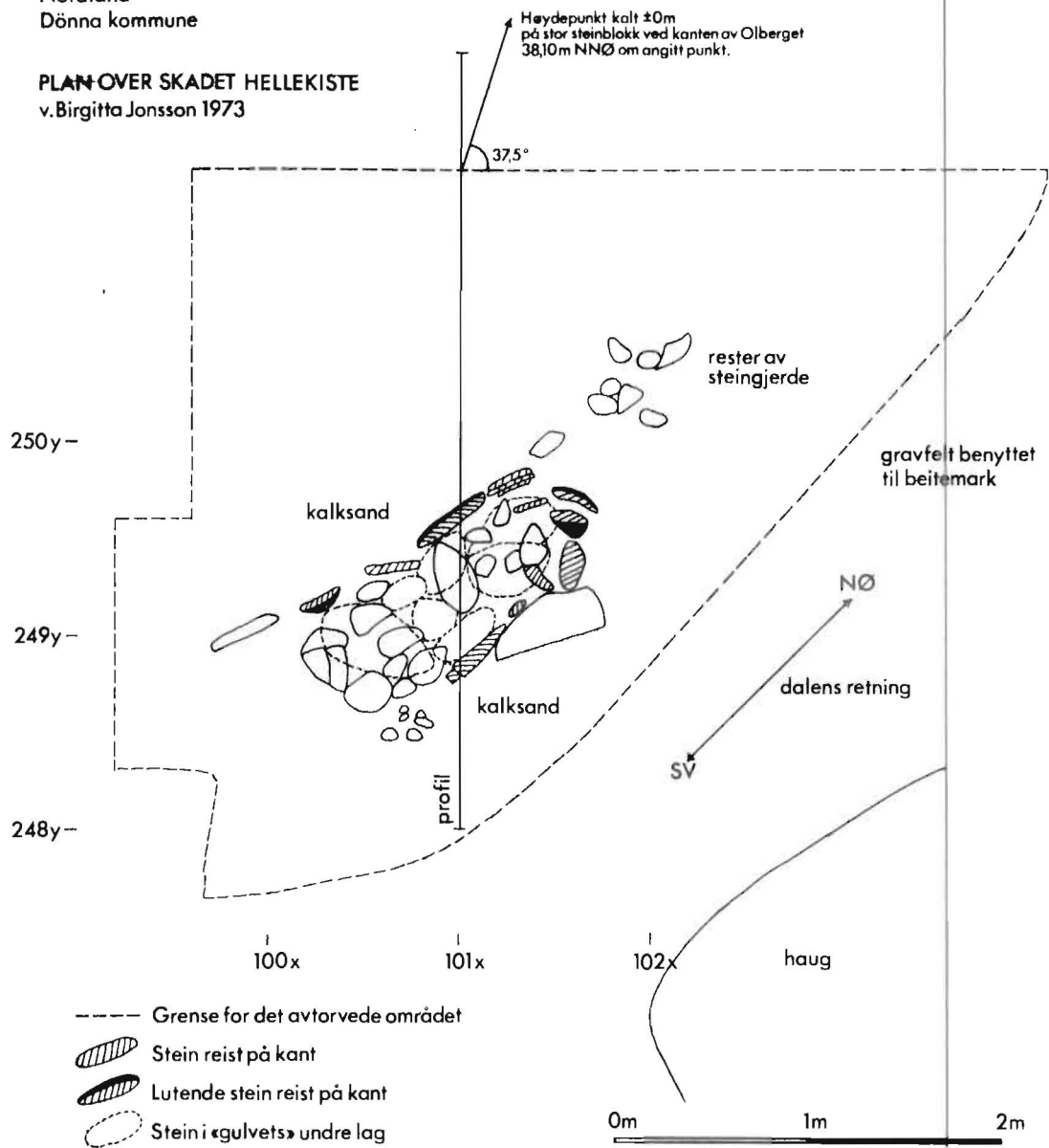
Undersökningen visade att de uppgifter som gårdsägaren Gudolf Schei lämnat om hällkistan före undersökningen, stämde bra. Dock var inte alla kantställda stenhällar borttagna, utan ett större antal var kvar. Avtryck efter en stenhäll som Schei dragit upp kunde konstateras. I den öppna SV änden av kistan saknas stenhällar, varför det kan förmodas att det huvudsakligen är från denna del av kistan, som Schei lirkat upp hällarna, även om spåren efter dessa inte kunde konstateras.

Trondheim 27.november 1973

Birgitta Jonsson Wik

Skei 1/3 «Steingarden»
 Nordland
 Dønna kommune

PLAN-ØVER SKADET HELLEKISTE
 v. Birgitta Jonsson 1973



Skei gnr.1, bnr.3, Dønna k., Nesna p., Dønnes s. Nordland.

FYNDLISTA.

Katalog nr. F 1
T - 19284.

I mylla under torven
ovanpå resterna av
stenmuren:
Obrända ben, 3 st.

F 2

I mylla under torven
ovanpå resterna av sten-
muren:
Obränt ben.

F 3 X101 Y249n-2,52m^x

I hällkistan direkt ovanpå
"stengolvets" övre lager:
Bronsten i 2 delar. Samman-
lagd längd 3,8 cm. Brott i
ändarna. Ovalt tvärsnitt
som avsmalnar från ca 2
mm till 1 mm. Ornerad med
6 täta rutomgående streck.

F 4 X101 Y249n-2,49m^x

I hällkistan direkt i ytan
av "stengolvets" övre lager
mellan stenar:
Järnfragment, ca 7 st. Ca
0,5-3,2 cm stora.

F 5

I hällkistan direkt ovanpå
"stengolvets" övre lager:
Kol ca 1,5 g.

F 6 X101 Y 249n-2,55m^x

I "stengolvet" i hällkistan
mellan stenar i mylla, funnet
under F4.
Järnfragment, 1 st. ca 4,5
cm l. Rundat tvärsnitt,
ca 0,5 cm diam.

^x beräknat från fast punkt i terrängen
utmärkt på plan i skala:1:20. n=nivå.

Fynd från järnåldern på Skei gnr.1, bnr.3, Dønnes s., Nesna p.,
Dønna k., Nordland.

T 19284.

- a) Bronsten i 2 delar. Sammanlagda längden är 3,8 cm. Brott i ändarna. Ovalt tvärsnitt, som avsmalnar från ca 2 mm till 1 mm. Ornerad med 6 täta runtomgående treck. (F3).
- b) Ca 7 järnfragment. Ca 0,5-3,2 cm stora. (F4).
- c) 1 järnfragment. Ca 4,5 cm l. Rundat tvärsnitt, ca 0,5 cm diam. (F6).
- d) Obrända ben, 3 st. (F1)
- e) Obränt ben. (F2).
- f) Kol, ca 1,5 g. (F5).

F. i en hällkista, d och e dock strax utanför i mylla ovanpå resterna av en stenmur. a, b och f är f. på ytan av hällkistans "golv", medan c är f. i "golvet" mellan stenar i mylla under b. Hällkistan, som var skadad, var en flatmarksgrav. Den utgjordes av ca 0,15 - 0,4 m höga stenhällar satta på kant runt ett inre rum. Kistan hade ett "golv" av 2 lager flata, ca 0,1 - 0,6 m stora stenhällar. Yttre längd och bredd var 1,6 - 2 m resp. 0,7 m. SV kortändan var öppen. Hällkistan tillhörde ett gravfält.

Utgrävning 1973 av Birgitta Jonsson.

SKEI GNR. 1, BNR. 3, DØNNES s. NESNA p. DØNNA k. NORDLAND
EIER: GUDOLF SCHEI, 8820 SOLFJELLSJØEN.

UNDERSÖKNING AV EN SKELETTGRAV SAMT UPPSAMLADE SKELETT I EN KALKSANDSHÖG.

Innb. v/Birgitta Jonsson juli/aug. 1973.

Undersökningen ombesörjdes av DKNVS, Museet i Trondheim. Den kom till
stånd p. g. a. att Statens Vegvesen vid grustagning på Skei under ett antal år
har samlat upp skelett i en grushög som de funnit vid grustagning i området
runtom. Det var nu Statens Vegvesen som bekostade undersökningen.

Till undersökningen har använts 81 arbetstimmar. Arbetet utfördes parallellt med
undersökningen av en hällkista på samma gård från den 25.7.73 t. o. m. den
4.8.73 av undertecknad samt Knut Wik, Trondheim. En grävmaskin, som
Statens Vegvesen ställde till förfogande, användes under en dag.

Området, som skulle undersökas, stod kvar som en ensam klump i det över-
givna grustaget omedelbart SV om dalområdet mellan Olberget och Skeisfjellet.
Ca. 400 m SV om gårdshusen var det aktuella området beläget och ca. 24 m öst
därom löpte vägen Nordvik-Glein. NO om det aktuella området, i dalen mellan
Olberget och Skeisfjellet, är ett gravfält, som delvis är kartlagt och beskrivet
av H. E. Lund 1959 (se Top. ark). I grustaget har han också kartlagt gravhögar,
som är utschaktade av Vegvesenets anställda.

Från grustagets botten räknat var området, som skulle undersökas, ca. 3,3 m
högt och diam var ca. 10-12,5 m. Det var täckt med torv utom i N delen, där
det var kalksand, som syntes som en lodrät vägg och det var här som grustagningen
nyligen skett. Under torven var ett ca. 0,3-0,6 m tj. lager av mylla. Därunder
var det kalksand. Torvytan var inte jämn, utan den bar spår av att vara omrotad
och torven delvis uppkastad i senare tid.

Vid undersökningen framkom i kalksanden mestadels på den NO sidan lösa,
obrända skelettdelar av människa (F1). Det var 2 hela och ett fragmentariskt
kranium samt andra skelettdelar.

I det undersökta områdets SV del framkom en ursprunglig gravanläggning. Det
var ett obränt skelett av en människa (F2), som vilade på ett ca. 6 cm tj. lager
av mylla, därunder var det kalksand. Skelettet låg ca. 0,4 m djupt ned. Ca. 0,2 m
ovanför detta lager var ett nytt lager av mylla, ca. 0,1 m tj., som det undre

Skei gnr. 1, bnr. 3, Dønnes s. Nesna p. Dønna k. Nordland.

lagret gick ut ifrån. Mellan lagren av mylla var kalksand. Speciellt det övre jordlagret sluttade ned mot SO.

Skelettet låg i lätt hopkrupen ställning med benen snett ut från höften och med svagt böjda knän. Armarna var böjda så att överarmarna låg närmast parallellt med överkroppen och underarmarna vinkelrätt mot den. Underarmarna låg parallellt med lårbenen. Skelettet var placerat i N-S riktning på höger sida med huvud mot S och bäcken mot N. Benen var riktade mot O. Själva ryggen, som var svagt böjd, var ca. 0,5 m lång. Över skelettet ska ha legat en flat sten. Kraniet låg ej på sin ursprungliga plats. Ca. 0,65 m S om skelettet och på samma nivå, låg ett fragmentariskt kranium samt några andra skelettdelar (F3). Det är möjligt att dessa kan höra till skelettet i den ursprungliga graven.

Ovanpå skelettet påträffades 6 järnnitar med trärester på och 6 andra järnfragment likaså med trärester (F4) på. Järnnitarna och de övriga fragmenten låg över benen och N om dessa. Längsta avståndet mellan fragmenten var 0,65 m.

Ca. 0,4 m N om fötterna på skelettet påträffades ett "vabein" (F5). Det var av valben och var ca. 12,5 cm l och 4-6 cm br. I centrum var ett runt hål, ca. 1,5 cm diam. "Vabeinet" påträffades i kalksand på samma nivå som skelettet.

År 1945 fick bankchef Muribø från Sandnessjøen i uppdrag av Museet att undersöka en grav på Skei. Detta skedde efter att det kommit en anmälan till Museet om fynd av en spjutspets och ett kranium på platsen för undersökningen. Vid sin undersökning påträffade Muribø ett skelett av en människa samt järnnitar med trärester på, som han tror har varit en sköld. (Se rapport Top. ark.) Muribø avtäckte skelettet t. o. m. lårbenen, men rörde det inte, och fyllde igen efter sej. Han tog tillvara 16 järnnitar med trärester på, som sändes till Museet (T 16339b). Av uppgifterna att döma, som Muribø lämnat i sin rapport, är det av Muribø beskrivna skelettet identiskt med skelettet som påträffades 1973. Muribø kunde vid sin undersökning konstatera att skelettet låg i en skadad gravhög, som var rund och med diam ca. 9 m. Höjden var 1 m och skelettet låg 1 m djupt ned. Det var kalksand både över och under skelettet och torv i ytan. Skelettet låg ca. 1 m utanför högens centrum.

Den ovan omtalade spjutspetsen sändes till Museet (T16339a) och är daterad till yngre järnålder.

Trondheim 3. desember 1973

Birgitta Jonsson Wik

Skei gnr. 1, bnr. 3, Dønnes s. Nesna p. Dønna k. Nordland.

FYNDLISTA.

- Katalognr. F1 I kalksand:
T-19285. 2 hela kranier samt 1 fragmentariskt.
Skelettdelar av människa, obrända.
Sända till Universitetets Anatomiske Institutt, Univ. Oslo.
- F2 I mylla i den ursprungliga graven:
Skelett av en människa. Obränt.
Sänt till Universitetets Anatomiske Institutt, Univ. Oslo
- F3 I kalksand ca. 65 cm S om skelettet (F2) och på samma nivå
som detta:
Fragmentariskt kranium.
Skelettdelar av människa, obrända.
Sända till Universitetets Anatomiske Institutt, Univ. Oslo.
- F4 I mylla i den ursprungliga graven:
Järnfragment med trärester på, ca. 12 st. varav ca 6 var
nitar, ca. 2-7 cm stora, de övriga järnfragmenten var
ca. 3,5-6,5 cm stora. Rester av en sköld?
- F5 I kalksand ca. 0,4 m N om skelettet (F2) och på samma
nivå som detta:
"Vabein", 1 st. av valben. Ca. 12,5 cm l. ca. 6 cm br.
upptill och ca. 4 cm nedtill. Ca. 2,5 cm tj upptill och ca.
0,5 cm tj nedtill. Runt hål i centrum, ca. 1,5 cm diam.

T-19285

FYND FRÅN YNGRE JÄRNÅLDER

- a) Ca. 12 st. järnfragment med trärester på,
6 var nitar, 2-7 cm stora, de övriga järnfragmenten var
ca. 3,5- 6,5 cm stora. Rester av en sköld? (Jfr. T-16339b).
(F4)
- b) 1 "vabein" av valben. Ca. 12,5 cm l., ca. 6 cm br. upptill och
ca. 4 cm nedtill. Ca 2,5 cm tj upptill och ca. 0,5 cm nedtill.
Runt hål i centrum, ca. 1,5 cm diam. Upptill fortsätter
"vabeinet" i 2 tappar på varsin sida. De går något snett
inåt och är ca. 2 cm långa och ca. 1,5 cm breda. (F5).
- c) 1 skelett av en människa. Kraniet saknas.
Skelettet låg med något böjd rygg på höger sida och med
huvudet mot S. Benen var lätt böjda och låg rätt ut från
höften mot O. Armarna var böjda så att underarmarna låg
vinkelrätt från överkroppen mot O. (F2)
- d) 1 fragmentariskt kranium samt obrända skelettdelar av
människa. (F3)
- e) 2 hela kranier och ett fragmentariskt samt obrända
skelettdelar av människa. (F1)

F. i ett kvarlämnat område med kalksand i ett övergivet grustag.

e) är sekundärt. Kranierna och skelettdelarna har nedgrävts i området i senare tid, allteftersom man funnit skelett vid grustagning i området runtom. a) och c) härrör från en ursprunglig grav i området. a) vilade på ett ca. 6 cm tj lager av mylla, över och under var kalksand. b) och d) påträffades i kalksand utanför lagret av mylla, men på samma nivå som skelettet, varför de kan höra till den ursprungliga graven. Graven är identisk med den av Muribø undersökta 1945, T-16339. (Se rapport Top. ark.) En spjutspets daterad till yngre järnålder är tidigare påträffad i skelettgraven (T-16339a).

Utgrävning 1973 av Birgitta Jonsson.

Skei gnr.1, bnr.3, Dønnes s. Nesna p. Dønna k. Nordland.

FOTOLISTA SVART - VITT.

Leicamappe 158

Neg. 7	Området före undersökningen	Fr NV
8	" " "	Fr SSO
5	Den ursprungliga graven i tvärsnitt. Skelettet (F 2) något framtagen	Fr V
6	Den ursprungliga graven i tvärsnitt. Skelettet (F 2) vilar på ett jordlager	Fr SV

Leicamappe 159

Neg. 1	Skelettet (F 2) i den ursprungliga graven in situ	Fr NNV
2	" " " " " " "	Fr S
3-5	" " " " " " "	Fr NO
7	" " " " " " "	
	Överkroppen	Fr NNV
8	Skelettet (F 2) i den ursprungliga graven in situ, underben och fötter	Fr NNV

SKEI gnr.1, bnr.3, DØNNES s. NESNA p. DØNNA k. NORDLAND.

TILLÄGG.

RESULTAT AV ANALYS AV SKELETTDELAR UTFÖRD AV JOHAN TORGERSEN,
ANTROPOLOGISK AVDELING, ANATOMISK INSTITUTT, UNIVERSITETET I
OSLO, 12. februar 1974.

Följande anses övervägande troligt:

T-19285 c: "... fragmenter av mange knokler, ingen målbare, de kan alle være fra en middelaldrende kvinne. Et bekkenfragment tyder også på kvinne" "... et bekkenfragment ... sannsynligvis ... fra en mann. "

T-19285 d: "Et fragment av issedelen. 13 x 8 cm. Pilsømmen lukket. 60 - 70 år. Kraniet har vært langskallet. Bekkenet tyder på kvinne. Det var to underkjevefragmenter, med tre molarer, to premolarer, dels slitt ned til pulpa. Passer i alder med kraniet."

T-19285 e: "Toppen av kalotten fra en kvinne omkring 70 år, etter sømmene. Lengde og bredde anslagsvis 180 og 130 mm. Indeks 72. Her også noen få fragmenter av dyreknokler, hvorav neppe kan sluttes noe nærmere."

"...kranium av kvinne henimot 60 år, igjen etter sømmene. Lengde 190, bredde 137 mm. Høyde 130. BLI 72,11, HLI 68,4. Her er også ansiktsskjelettet tilstede. Høyden 71, bredden anslagsvis 135, HBI 52,6, i underkant av gjennomsnitt for jernalderen."

"Kvinne 70 år. Kranium. Alder etter sømmene. Lengde 172 mm, bredde 127, høyde 119, BLI 73,8, HLI 69,2."

"... små fragmenter av en tynn skalle, med små tinningben, sannsynlig barn."

"Grovt og lite fragment av dyr ..."

"Av særlig interesse er to slitte molarer, og en premolar, og en brysthvirvel, som er liten. I alt en kvinne, 60 år."

"... to fugleknokler, av kyllings størrelse."

" Enkelte fragmenter viser postmortale forandringer med flere mulige årsaker, blant dem at de kan være brent. Dette dreier seg om tre minimale fragmenter blant den hele masse."

Sammenfattning.

T-19285 c: Skelettet från primärgraven är troligen en kvinna. Dessutom är troligen ett bäckenfragment från en man. Detta är förvirrende då det vid utgrävningen syntes som om det endast rörde ~~sej~~ om ett skelett. Det borde också röra ~~sej~~ om en man, då det tidigare är funnet en spjutspets som av allt att döma hört till denna grav (se del II, sid. 2.) Även fynden som gjordes vid undersökningen 1973 antyder en mansgrav (se del II sid. 2 samt fyndlistor.)

T-19285 d: Troligen kvinna, 60-70 år. Benbestämningen klarlade inte om c och d härstammar från samma skelett.

T-19285 e: Kranierna härstammar alla från kvinnor. Två stycken ca 70 år och en ca 60 år. Dessutom var det skallfragment, troligen från ett barn. En bröstvirvel och 2 tänder härstammar från en kvinna, ca 60 år. Detta kan vara en fjärde kvinna eller det kan härstamma från samma kvinna som ett av kranierna. Dessutom konstaterades en del djurben.

I rapporten från Antropologisk Institutt påpekades att kranierna var påfallande likartade i sitt utseende.

R A P P O R T

ARKEOLOGISK SERIE 1973.

1. Løken, Trond: Utgravning av gravrøyser på Gullvik av Rømmen, Bjugn, Sør-Trøndelag.
2. Alterskjær, Kurt: Øvre Orkla 1973. Kvikne, Tynset, Hedmark
Arkeologisk forprosjekt
3. Alterskjær, Kurt: Åbjøra 1973. Bindal, Nordland.
Arkeologisk forprosjekt.
4. Alterskjær, Kurt: Øvre Glomma 1973. Røros, Sør-Trøndelag.
Arkeologisk forprosjekt.
5. Jonsson, Birgitta: Utgravning av gravrøys på Ytre Midsund
Møre og Romsdal.
6. Jonsson, Birgitta: Utgravning av skadet gravhaug på Nedre
Fisknes, Steinkjer, Nord-Trøndelag.
7. Jonsson, Birgitta: Undersøkelse av skjelettgrav etc. på
Skei, Dønna, Nordland.

